

Houdt u onze website met informatie over het programma in de gaten.

www.onsamsterdam.info

PROGRAMMA VERENIGING ONS AMSTERDAM NOVEMBER EN DECEMBER 2021

LEZINGEN

Voor de toegang tot de lezingen zijn de huidige Corona maatregelen van kracht. Dit betekent dat wij verplicht zijn bij binnenkomst uw QR-code (op uw telefoon of de geprinte versie op papier) te controleren.

Mocht u niet over een QR-code beschikken dan zijn uw vaccinatiebewijzen die u ontvangen hebt direct na uw vaccinatie ook geldig. Mocht u beschikken over het gele vaccinatieboekje met daarin de aantekeningen van de twee vaccinaties, dan kunt u deze ook gebruiken. Op deze manier houden we onze lezingen in een zo veilig mogelijke omgeving.

LOCATIE NOORD

Dinsdag 2 november: 'Historisch hout in Amsterdamse monumenten' door Gabri van Tussenbroek

In de afgelopen decennia is er in Amsterdam veel onderzoek gedaan naar historische houttoepassingen. Jaarringonderzoek leidde tot dateringen van onder andere het Houten Huys op het Begijnhof, de Schreierstoren en tal van oude woonhuizen. Na het verschijnen van het rapport *Historisch hout in Amsterdamse monumenten* in 2012 zijn er weer tientallen andere gebouwen onderzocht. Hierdoor ontstond kennis over de verandering in het houtgebruik rond 1600 en de handel in hout. Tijdens de lezing zal Gabri van Tussenbroek, bouwhistoricus bij Monumenten en Archeologie, ingaan op de belangrijkste ontdekkingen van de afgelopen jaren. Hierbij passeren enkele topmonumenten de revue, zoals de Westertoren, de Nieuwe Kerk en de Oosterkerk, maar ook interessante woonhuizen, pakhuizen en andere aansprekende gebouwen.

Houttoepassing

LOCATIE ZUID

Donderdag 11 november: 'Christiaan Pieter van Eeghen (de man die besloot zijn stad te veranderen) en de modernisering van Amsterdam in de 19e eeuw' door Laura van Hasselt

De meeste Amsterdammers kennen hem alleen als naamgever van de Van Eeghenstraat. Toch was Christiaan Pieter (Piet) van Eeghen één van de belangrijkste Amsterdammers van de 19e eeuw. Hij was de drijvende kracht achter burgerinitiatieven die het aanzicht van de stad voorgoed hebben veranderd. Het Vondelpark, Stedelijk Museum, Prinsengrachtziekenhuis, de Planciusstraat en de Willemsstraat, allemaal zijn ze er gekomen dankzij Van Eeghen en zijn vrienden. Hij stond aan de basis van de eerste woningbouwvereniging van Nederland, richtte meerdere musea op en was een pionier in de zorg voor 'gevallen vrouwen' en verwaarloosde jongeren. Overdag was hij zakenman en bankier, 's avonds filantroop en wereldverbeteraar, altijd samen met anderen.

Laura van Hasselt is historicus en schrijft een proefschrift over het onderwerp van de lezing. Daarnaast is zij docent Publieksgeschiedenis aan de UvA en werkte jarenlang als conservator bij het Amsterdam Museum.

Piet van Eeghen

LOCATIE OOST

Maandag 15 november: 'De Amstel een kanaal?' door Jaap Evert Abrahamse en Ranjith Jayasena

De Rotterdamse krant *Het Vrije Volk* berichtte in 1973 dat Amsterdam niet aan een rivier lag, maar aan een kanaal. Dat was een simpele weergave van de theorie die de Wageningse hoogleraar bodemkunde Pons kort daarvoor had gepresenteerd: de rivier de Amstel was oorspronkelijk niet één, maar twee riviertjes, waartussen een stuk kanaal was gegraven. De visie van Pons is sindsdien onderwerp van veel, soms verhitte discussies geweest. De laatste jaren is er steeds meer twijfel over de visie van Pons, bijvoorbeeld in het boek *Oeroud Amsterdam*, dat het Genootschap Amstelodamum in 2018 uitgaf. Jaap Evert Abrahamse, Menne Kosian en Henk Weerts schreven er een artikel over in het maandblad Amstelodamum, met als titel *Nogmaals: veenrivier of afwateringskanaal? De 'gegraven' Amstel als bovenregionaal probleem*. Hierin zetten zij de argumenten voor en tegen nog eens op een rij en trokken een voorzichtige conclusie. Vanavond geven Jaap Evert en waarschijnlijk Ranjith een lezing waarin de vraag centraal staat of het bijna rechte stuk van de Amstel tussen Blauwbrug en Omval een natuurlijke oorsprong heeft of is gegraven in de Middeleeuwen.

De 'gegraven' Amstel

LOCATIE WEST

Dinsdag 23 november: 'De Overtoom' door Ralph Stuyver

De Overtoom heette vroeger de Heiligeweg omdat hij leidde naar het Mirakel van Amsterdam. De straat dankt haar huidige naam aan een overtoom of overhaal op een dam die in 1515 tussen de Schinkel en de Kostverlorenwetering was aangelegd. Aan dit drukke kruispunt van water en wegen ontstonden herbergen, melkhuisjes, woningen, een wekelijkse markt en vertier. In de 18e eeuw kwamen langs de Overtoomseweg pleziertuinen, buitenhuizen, bierlokalen en zelfs theaters. Deze verdwenen vrijwel allemaal in de 19e eeuw om plaats te maken voor statige woonhuizen, winkels en bedrijven. Begin 20e eeuw werd de Overtoomsevaart gedempt en werden beide zijden bebouwd met woonhuizen van meestal vier verdiepingen. Deze woonhuizen staan er nog steeds, aangevuld met interessante, latere architectuur. De huidige Overtoom herbergt op bijna 2 kilometer lengte duizenden bewoners en honderd winkels.

Besproken wordt de stedelijke ontwikkeling, de waterontwikkeling (waarom is de Overtoom ontstaan en waarom is hij nog steeds actueel?), de sociale ontwikkeling (Overtoom was een buurtschap zoals bijvoorbeeld het Leidseplein nu), de industriële ontwikkeling (de belangrijkste industrieën waren langs de Overtoom) en de band met het Mirakel van Amsterdam.

De Overtoom

LOCATIE ZUID

Donderdag 9 december: 'Pruiken en Patriotten, de weeën van onze democratie' door Frank Tjeertes

De 18e eeuw kennen we als 'de pruikentijd'. Steden en provincies werden bestuurd door elite die op voorstel van stadhouder Willem V waren benoemd. Loyalisten aan de stadhouder en de zittende bestuurders verdeelden de overige baantjes onder elkaar. De stadhouder was een zwak bestuurder, die zich liet adviseren door zijn vroegere bestuurlijk voogd Ernst van Brunswijk-Wolfenbüttel. Deze 'Dikke Hertog' had het eigenlijk voor het zeggen door een geheim contract tussen hem en de stadhouder. Willem V was er zelf van overtuigd dat hij niet geschikt was voor het stadhouderschap. De vloot was al jaren verwaarloosd en toen de Vierde Engelse oorlog uitbrak (1780) hadden we op zee niets meer te vertellen. Naar voorbeeld van de situatie in o.a. Amerika werden de ontevreden burgers opgeroepen zich te wapenen in vrije schutterijen, de patriottische vrijkorpussen. Er ontstaat een streven naar democratie, maar de koppige stadhouder wilde nergens aan toegeven. Als de spanningen toenemen, wijkt hij uit naar Nijmegen. Een burgeroorlog dreigt en een militair cordon om de provincie Holland vormt feitelijk een frontlijn. De vrouw van Willem V, Wilhelmina van Pruisen, vraagt haar broer om hulp. De 20.000 soldaten van deze Pruis zijn veel te sterk voor het patriottische cordon en uiteindelijk vlucht de stadhouder met zijn gezin naar Engeland.

Frank Tjeertes vertelt het hele verhaal over de patriotten en hun strijd tegen stadhouder Willem V, het militair cordon en het 'Vliegend Leger'.

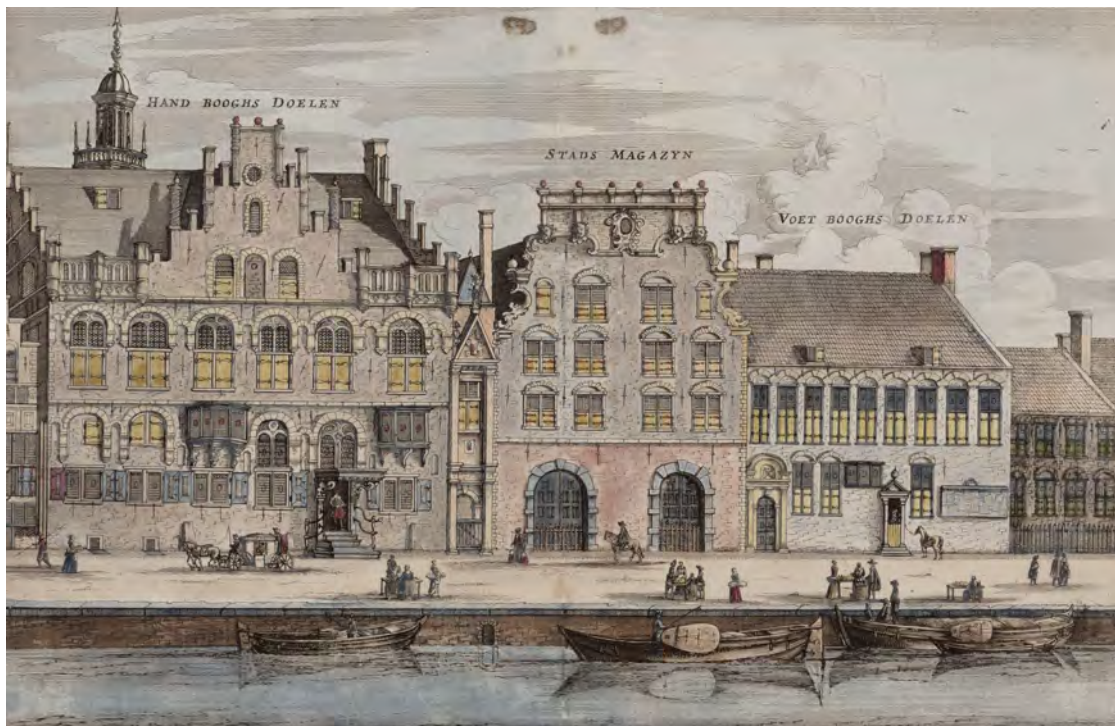
Patriotten Sociëteit

LOCATIE OOST

Maandag 13 december: 'Sociëteit van Suriname' door Karwan Fatah-Black

Amsterdam heeft al eeuwenlang een bijzondere band met Suriname. In de zeventiende en achttiende eeuw waren kolonisatieprojecten vaak in particuliere handen. Voor Azië was dat de VOC en in de Atlantische wereld de WIC. Anders dan de tegenhanger in Azië had de WIC niet de mogelijkheden om handel en kolonisatie in het gehele octrooigebied alleen ter hand te nemen. Zo gebeurde het dat particulieren eigen koloniën konden beginnen.

Handboogdoelen, Stadsmagazijn en Voetboogdoelen

De aanvankelijk uit drie partijen bestaande Geoctroyeerde Sociëteit van Suriname, waaraan de WIC ook zelf deelnam, was de belangrijkste exploitant in het gebied. Het stadsbestuur van Amsterdam was voor een derde eigendom van de Sociëteit. Deze was gevestigd aan het Singel. Vooraanstaande Amsterdamse bestuurders werden daarheen afgevaardigd om vanuit de stad de kolonie te besturen.

In deze lezing zal de Leidse historicus Karwan Fatah-Black, auteur van het rijk geïllustreerde en veelgeprezen boek *Sociëteit van Suriname*, ingaan op de geschiedenis van de Sociëteit en de betrokkenheid van het Amsterdamse stadsbestuur bij slavernij en kolonisatie. Kwam de rijkdom van Amsterdamse regenten voor een groot deel voort uit de winst uit slavernij?

EXCURSIES/WANDELINGEN

Digitaal aanmelden via onze website www.onsamsterdam.info. Hiervoor dient u te beschikken over uw lidnummer dat per persoonlijke e-mail is doorgegeven, inclusief een wachtwoord. Voor vragen zie de contactadressen.

Inschrijving is mogelijk vanaf maandag 25 oktober 08.00 uur. Voor leden die niet over een computer beschikken bestaat de mogelijkheid om contact op te nemen met penningmeester Hans Wilders, telefoonnummer 06 57219625. Dit kan uitsluitend op maandag 25 oktober vanaf 08.00 uur tot 17.00 uur.

ATTENTIE: Aanmelden voor excursies is alleen mogelijk voor leden!

Excursie 'Tuindorp Oostzaan 100 jaar' o.l.v. Adri Doorneveld van AdriAAA (=Adri Amsterdam Avontuur & Architectuur) (Organisatie Noord)

Nummer 208: maandag 8 november om 9.30 uur

Nummer 209: dinsdag 9 november om 9.30 uur

Nummer 210: woensdag 10 november om 9.30 uur

Nummer 211: vrijdag 12 november om 9.30 uur

Verzamelpunt: bij de pontaanlanding van de NDSM-werf, naast de IJ-kantine (adres NDSM-Kade 5). Hier komen de ponten aan vanaf Pontsteiger en het Centraal Station

Duur: 2½ uur

Kosten: € 12,00

Bijzonderheden: *Stadsherstel biedt de leden van de Vereniging Ons Amsterdam een gratis rondleiding in het Zonnehuis aan, die afgesloten wordt met een kop koffie of thee! Dit geldt alleen voor deelnemers aan de excursie.*

Tuindorp Oostzaan bestaat dit jaar 100 jaar en Stadsherstel 65 jaar. Om dit te herdenken is er een wandeling samengesteld vanaf de NDSM-werf naar Tuindorp Oostzaan die eindigt in het Zonnehuis.

In eerste instantie waren het de bewoners van krotwoningen uit de binnenstad van Amsterdam, die verhuisden naar Tuindorp Oostzaan. Later kwamen daar ook werknemers van de scheepswerven uit Amsterdam-Noord bij.

Het Zonnehuis werd gebouwd voor het gemeenschapsleven van met name bewoners van Tuindorp Oostzaan. Dit gebeurde vanuit de filosofie dat een bloeiend verenigingsleven van belang is voor de opvoeding van de arbeidersklasse. Het diende oorspronkelijk als verenigingsgebouw voor de arbeiders in de wijk.

De Nederlandsche Scheepsbouw Maatschappij (NSM) is zeer nauw verweven met Tuindorp Oostzaan. Vrijwel gelijktijdig met de bouw van het tuindorp vestigde dit bedrijf zich ook in de Noorder IJpolder ten noorden van het Noordzeekanaal. Ook deze geschiedenis wordt belicht.

Het Zonnehuis

De leeuwen van het
Centraal Station

Excursie 'Leeuwenwandeling rond Centraal Station Amsterdam' met Henk Dijkman en Willem van Baarsen (Organisatie Zuid)

Nummer 408: woensdag 17 november om 10.30 uur

Nummer 409: woensdag 17 november om 13.30 uur

Nummer 410: donderdag 18 november om 10.30 uur

Nummer 411: donderdag 18 november om 13.30 uur

Verzamelpunt: ingang Starbucks, Oosterdokskade 4, hoek Oostertoegang terzijde van het Centraal Station

Bereikbaar: diverse OV-lijnen

Duur: 2 uur

Kosten: € 8,00.

Henk Dijkman en Willem van Baarsen van het Genootschap Leeuwen van het Centraal Station, organiseren een 'leeuwenwandeling'. De tocht voert rond het stationsgebouw, langs de plaatsen waar ooit 22 grote stenen leeuwenbeelden stonden. Zowel hun komst als hun vertrek houden rechtstreeks verband met de ontwikkeling van het spoorwegverkeer. Op een aantal punten langs de route zullen we stilstaan om de situatie van nu te vergelijken met die op oude foto's. Voor dat doel ontvangen de deelnemers een brochure met foto's die rond 1900 zijn gemaakt door onder meer de fotograaf Jacob Olie. Omdat geen van de beeldhouwwerken nog bij het station staat, zullen we geen leeuwen tegenkomen tijdens deze wandeling, behalve dan die op de foto's.

Wandeling 'Gevelstenen Nieuwe Zijde' met Hans Olthof (Organisatie Oost)

Nummer 310: dinsdag 23 november om 11.00 uur

Nummer 311: donderdag 25 november om 14.00 uur

Nummer 312: vrijdag 26 november om 11.00 uur

Nummer 313: zondag 28 november om 14.00 uur

Nummer 314: dinsdag 30 november om 11.00 uur

Nummer 315: donderdag 2 december om 14.00 uur

Verzamelpunt: Café Kobalt hoek Singel (2A) en Droogbak

Bereikbaar: nog geen 5 minuten lopen westwaarts vanaf Amsterdam Centraal

Duur: 2½ tot 3 uur

Kosten: € 11,50.

De wandeling langs gevelstenen aan de Nieuwe Zijde voert door een heel oud stukje Amsterdam. De Nieuwendijk, haar zijstraatjes en de Nieuwezijds Voorburgwal behoren tot het oudste deel van de stad. Er zit een flink aantal gevelstenen in diverse panden, waarvan vele de laatste jaren opgeknapt zijn. Ook zitten er verrassende nieuwe stenen, die de afgelopen jaren geplaatst zijn. Er is de laatste 10 à 20 jaar nogal wat hersteld en weer van kleur voorzien. Ook zien we een aantal gevelbeelden en een enkele gevelreclame. Al met al valt er nogal wat te ontdekken.

Start en finish zijn bij Café Kobalt; gids is Hans Olthof, stadsgids bij het Gilde Amsterdam.

Gevelsteen Stadsherstel

Rondleiding 'Betje Wolff Museum' door medewerkers van het museum (Organisatie Zuid)

Nummer 412: woensdag 15 december om 14.00 uur

Nummer 413: donderdag 16 december om 14.00 uur

Nummer 414: zaterdag 18 december om 14.00 uur

Verzamelpunt: museum, Middenweg 178, Middenbeemster

Bereikbaar: vanaf Amsterdam CS vertrekt EBS bus 305 elke 30 minuten richting De Rijk (reistijd Middenbeemster circa 45 minuten)

Duur: ongeveer 1 uur

Kosten: rondleiding inclusief koffie/thee € 5,00

Bijzonderheden: toegang tot museum (€ 4,50) is voor eigen rekening, maar met Museumkaart gratis. Atentie: het museum is beperkt toegankelijk voor mindervaliden.

Betje (Elizabeth) Wolff-Bekker woont in de voormalige pastorie van 1759 tot 1777 met haar man, dominee Adrianus Wolff, aan wie zij uitgehuwelijkt is en die dertig jaar ouder is dan zij.

De dominee preekt en bezoekt zijn gemeenteleden. Betje schrijft. Ze heeft een eigen kamertje op zolder dat ze Kipperust noemt en schrijft daar gedichten, artikelen en vertaalt werk van anderen.

Ze is een veelzijdige, sprankelende vrouw met een onafhankelijke geest, die haar stem laat horen over zaken die ook nu nog actueel zijn. Ze publiceert over de opvoeding van meisjes, met een nadruk op het stimuleren van hun zelfbewustzijn. Over de politiek, schijnvroomheid en tegen bekrompenheid, 'enghartigheid' zou Betje zeggen. Ze heeft lef en een scherpe pen. Ze houdt bepaald niet haar mond. Naarmate de jaren verstrijken wordt zij steeds bekender als schrijfster.

Later, na de dood van de dominee, schrijft zij veel boeken samen met Aagje Deken, haar levensvriendin. Onder andere de brievenroman *De historie van Mejuffrouw Sara Burgerhart*.

Betje Wolff Museum

Rondleiding 'Rijksmuseum, afdeling 18e eeuw' o.l.v. Bregtje Viergever (Organisatie Oost)

Nummer 316: dinsdag 21 december om 11.00 uur

Nummer 317: dinsdag 21 december om 13.30 uur

Nummer 318: woensdag 22 december om 11.00 uur

Nummer 319: woensdag 22 december om 13.30 uur

Verzamelpunt: Rijksmuseum in de hal

Bereikbaar: tram 2, 5 en 12 halte Rijksmuseum,
of 1, 7 en 19 halte Spiegelgracht

Duur: 1½ uur

Kosten: rondleiding € 13,00

Bijzonderheden: toegang tot museum voor eigen rekening,
maar met meerdere kortingskaarten gratis.

De afdeling 18e eeuw in het Rijksmuseum staat bekend als de stille afdeling; je kunt er meestal gewoon praten. Maar als je deze zalen weet te vinden (niet eenvoudig), kun je zomaar verwelkomd worden door het vrolijk getingel van een 18e-eeuwse computer: het staand horloge met geluid en bewegend beeld.

We beginnen met de Amsterdamse schilders Gerard de Lairese (classicist) en Cornelis Troost, die de pruikentijd raak in beeld bracht.

De 18e eeuw is hoofdzakelijk Rococo en Verlichting. We gaan het o.a. zien in een Amsterdamse grachtenkamer met mysterieuze decoraties.

Wie kent niet het statige Felix Meritis aan de Keizersgracht? In dit typisch Verlichtingsinstituut gaf men schilderles, astronomieles in de dakkoepel en voor toespraken verving het spreekgestoelte de domineeskansel.

Het is, iets overdreven gezegd, alles Amsterdam wat de klok slaat.

Wanneer we in de Franse Tijd arriveren, ontmoeten we Alexander Gogel, een van de initiatiefnemers van de eerste voorloper van het Rijksmuseum, de Nationale Konst-Gallerij. We zien heel veel geschiedenis en veel mooie kunst.

Collectie Rijksmuseum

CONTACTPERSONEN, zowel voor lezingen als excursies/wandelingen

Regio NOORD

Henny Rietdijk, telefoon 020-6319155, mrietdijk75@tele2.nl

Anton Bakker, telefoon 0294-410587, a.bakker941@chello.nl

Plaats: Huis van de Wijk de Banne (de zaal is via een lift toegankelijk voor rolstoelen)

Adres: Bezaanjachtplein 247, ingang winkelcentrum (bus 34 halte Statenjachtstraat)

Parkeren: In de omgeving is voldoende gratis parkeergelegenheid. Niet de parkeergarage gebruiken, aangezien deze slechts tot 20.30 uur open is

Entree: Gratis voor leden, niet-leden € 5,00

Aanvang: 20.00 uur

Regio OOST

Herman Pieters, telefoon 020-6992935, hjpieters@gmail.com

Jan Dijk, telefoon 020-6924600, jjdijk@telfort.nl

Plaats: Kerkelijk Centrum De Bron

Adres: Hugo de Vrieslaan 2, hoek Middenweg (tram 19 en de bussen 41, 65, 240, 320, 322 en 327)

Parkeren: € 3,50 per uur tot 21 uur

Entree: Gratis voor leden, niet-leden € 5,00

Aanvang: 20.00 uur

Regio ZUID

Els Schnijder, telefoon 06-51609030, eschnijder@gmail.com

Jaap van der Meulen, telefoon 020-6793433, j.vandermeulen20@gmail.com

Plaats: Huis van de Wijk Lydia

Adres: Roelof Hartplein 2a (trams 3, 5, 12 en 24)

Parkeren: € 6,00 per uur

Entree: Gratis voor leden, niet-leden € 5,00

Aanvang: 20.00 uur

Regio West

Yolanda Wiesemann, telefoon 020-6999358, j.wiesemann5@upcmail.nl

Mies Wognum-van der Valk, telefoon 020-6909944, wognum.w@hetnet.nl

Plaats: Bibliotheek De Hallen (bovenzaal, er is geen lift aanwezig)

Adres: Hannie Dankbaarpassage 10, ingang Tollensstraat of Ten Katestraat (tram 7 en 17 Ten Katestraat, tram 3 Kinkerstraat)

Parkeren: € 5,10 per uur (parkeergarage De Hallen)

Entree: Gratis voor leden, niet-leden € 5,00

Aanvang: 20.00 uur

Secretariaat Vereniging Ons Amsterdam:

Martine Cornelisse

Albrecht Dürerstraat 10

1077 LZ Amsterdam

Telefoon: 06 59015751

e-mail: secretaris@onsamsterdam.info

Redactie Nieuwsbrief

Ton de Graaf

e-mail: ton.de.graaf1@outlook.com

Ontwerp Nieuwsbrief: Ton Brosse

Onze vereniging stelt zich ten doel de kennis over Amsterdam in de meest ruime zin te bevorderen. Dit doet zij door middel van lezingen en excursies waarin facetten van de rijke culturele geschiedenis belicht worden. Daarnaast besteedt de vereniging ook ruime aandacht aan de ontwikkelingen in kunst, cultuur en architectuur in onze mooie stad. De vereniging is opgericht in 1949 en telt momenteel 1493 leden.

Wilt u uw stad leren kennen? Word lid van Vereniging Ons Amsterdam. Dé vereniging voor kunst & cultuur, historie & architectuur. De contributie bedraagt € 10,00 per jaar en wordt door middel van een automatische incasso geïnd. Het bankrekeningnummer van Vereniging Ons Amsterdam is NL61 RABO 0313 7435 17 t.n.v. Vereniging Ons Amsterdam.